

SAKSFRAMLEGG

Sakshandsamar: Steinulf Skjerdal
Arkivsaksnr.: 17/4360

Arkiv: S11 &13

**Høyring av endra utbyggingsløyising for Øyane kraftverk.
NVEs referanse: 200806513-97**

Rådmannen si tilråding:

Framlegg dat. 17.01.18:

1. Luster kommunestyre syner til høyringsuttalar av 25.10.2012 og 05.03.2015 om bygging av Øyane kraftverk, k.sak nr. 86/12 og 11/15. Kommunestyret tilrår at det på nærare fastsette vilkår som på forsvarleg vis ivaretek omsynet til naturmiljø og fisk, vert gjeve konsesjon for utbygging.
2. Luster kommunestyre set som krav at det skal byggjast omløpsventil i Øyane kraftverk for å hindra turrlegging av vassdraget nedstraums utløpstunnelen. Kommunestyret krev vidare at det skal gjerast grundige og naudsynnte vurderingar om kvar utbyggjar skal ta vatn frå for å dekkja kravet om minstevassføring, dette for å sikra oppveksttilhøva for lakseyngel. Det vert synt til Middalen som det beste alternativet. Minstevassføring vinter må vurderast særskilt.
3. Når no både søknad om endra utbyggingsløyising for Øyane kraftverk og søknad om fornya reguleringskonsesjon for Fortun – Grandfastavassdraget er lagd ut på høyring med same frist for innspel, forventar kommunestyret at NVE og OED syter for å sjå utbyggingssøknadene både for Ilvatn og Øyane i samanheng med fornyingssøknaden for Fortun - Grandfasta.
4. Dersom NVE og OED likevel vel å slutthandsama utbyggingssøknadene før fornyingssøknaden, forutset kommunestyret at det i konsesjonane for nye utbyggingar vert teke inn vilkår om at miljøomsyn og ev. minstevassføring i fornyingssaka skal ha forrang framfor produksjonsvatn til både Ilvatn og Øyane.
5. Tilleggsutbyggingar i vassdraget skal generera næringsfond til kommunen. Kommunestyret forutset at dette vert samordna med nytt næringsfond i fornyingssaka.

For nærare grunngjeving syner kommunestyret til saksutgreiing og vurdering frå advokatfirmaet Lund & Co DA.

Saksutgreiing:

Prenta vedlegg:

NVE med link til søknad: Høyring: Endra søknad for Øyane kraftverk. NVEs referanse: 200806513-97

Fylkesmannen Sogn og Fjordane: Fråsegn til søknad om planendring for Øyane kraftverk, Luster kommune

Sogn og Fjordane Turlag 2017: Høyringsfråsegn: Endra utbyggingsløyising for Øyane kraftverk i Luster kommune, Sogn og Fjordane.

Sogn og Fjordane Turlag 2015: 20150424 OED Fråsegn om Illvatn og Øyane kraftverk.pdf
Statens vegvesen: Høyring av ny utbyggingsløyising for Øyane kraftverk - Hydro Energi AS - Luster kommune

Uprenta vedlegg:

Samandrag:

Hydro Energi AS har søkt om endra utbyggingsløyising for Øyane kraftverk i Luster kommune. Søknaden er send på høyring til alle som gav fråsegn til den opprinnelege søknaden.

Høyringsfristen var opprinneleg sett til 08.12.2017, men Luster kommune har fått utsetjing til medio januar 2018 for å kunna gjennomføra forsvarleg politisk handsaming av høyringsuttalen.

Med same frist er søknad om fornya konsesjon for Fortun – Grandfastautbygginga lagd ut på høyring.

Største endringa i alternativ utbyggingsløyising i høve opprinneleg søknad av 2010, er plasseringa av inntak og kraftstasjon. Inntaket er flytta frå kote 577 oppstraums Spitarfossen til kote 495 nedstraums fossen, og kraftstasjonen er planlagd bygd i dagen i ny løyising mot i fjell i opprinneleg søknad.

Redusert fallhøgde i høve opprinneleg søknad medfører eit produksjonstap på 9 GWh, frå 98 til 89, forutsett same minstevassføringskrav nedanfor inntaket. Utbyggingskostnaden vil gå ned frå om lag 3,98 kr/kWh til 3,51.

Søknad om konsesjon for bygging av Øyane kraftverk har vore handsama av Luster kommunestyre i fleire omgangar tidlegare. Kommunestyret har heile vegen vore klar på at søknadene om bygging av både Øyane kraftverk og Illvatn pumpekraftverk må sjåast i samanheng med fornyingskonsesjonen for heile vassdraget. Men i fare for at søknadene for desse tilleggsutbyggingane ville gå til endeleg avgjerd i OED utan at kommunen hadde fått sagt sitt, valde kommunestyret likevel å gje uttale, jf. k.sak nr. 86/12 av 25.10.2012 og seinast k.sak nr. 11/15 av 05.03.2015.

Dei fleste som gav innspel til opprinneleg søknad, også Luster kommune, var negative til plassering av inntak ovanfor fossen. På nærare fastsette vilkår, mellom anna at inntaket vart flytta nedanfor fossen, tilrådde kommunestyret konsesjon i k.sak nr. 86/12.

Saka vart så teken opp til ny handsaming i k.sak nr. 11/15, etter at tilleggsutgreiingar iverksett av Hydro, avdekka at det av tryggleiksgrunnar og andre omsyn ikkje var tilrådeleg å flytta inntaket ned under Spitarfossen. Kommunestyret tok dette til vitande og tilrådde då at det likevel vart gjeve konsesjon.

Søknaden som no ligg føre, om endra utbyggingsløyising, er meir i samsvar med kommunestyret sitt primære syn enn løyisinga som låg til grunn sist saka var handsama, ettersom inntaket no er flytta ned under Spitarfossen, slik kommunestyret først sette som vilkår.

Luster kommune har knytt til seg advokatfirmaet Lund & Co for fagleg hjelp til utarbeiding av høyringsuttale.

Når Øyane kraftverk no kjem att med ny søknad, med same høyringsfrist som saka om fornyingskonsesjon, tilrår advokaten sterkt at kommunen må halda fast på at sakene må sjåast i samanheng. Han peikar mellom anna på at dette følgjer direkte av revisjonsrettleiaren frå mai 2012 der det heiter at aktuelle opprustings- og utvidingsprosjekt

må sjåast i samanheng med revisjonssaka. Han legg opp til det i si saksutgreiing som difor omfattar både endringssøknaden for Øyane og fornyingskonsesjonen for heile vassdraget. Rådmannen er samd i at sakene må sjåast i samanheng, men har likevel valt å leggja dei fram for kommunestyret som to separate saker ettersom NVE har sendt dei på høyring kvar for seg.

Advokaten si samla utgreiing og vurdering er teken inn i begge sakene.

Hovudinnspelet til endringssøknaden:

Luster kommune beklagar at ikkje utbyggingssøknadene for Illvatn og Øyane og fornyingssøknaden for Fortun – Grandfaste er samordna frå Hydro Energi AS si side. Utan ei samordning er det uråd å vurdere dei samla konsekvensane. Luster kommunestyre går difor ut frå at NVE og OED i si vidare handsamig av saka syter for det.

Dersom NVE og OED likevel vel å slutthandsama utbyggingssøknadene før fornyingssøknaden, forutset kommunen at det i konsesjonane for nye utbyggingar vert teke inn vilkår om at miljøomsyn og ev. minstevassføring i fornyingssaka skal ha forrang framfor produksjonsvatn til både Illvatn og Øyane.

Utval som har vedtaksmynde: Kommunestyret

Fakta:

Advokatkontoret Lund & Co DA – saksutgreiing og vurdering:

1. Innledende bemerkninger

Vårt advokatfirma er bedt om å bistå Luster kommune i ovennevnte sak.

Luster kommune er vertskommune for store deler av Fortun-Grandfaste-anleggene. Disse kraftanleggene er blant Norges største, består hovedsakelig av tre kraftverk, 13 reguleringsmagasin og 12 bekkeinntak. Anleggene produserer årlig ca. 1,5 TWh, eller mer enn 1 % av all vannkraftproduksjon i Norge. Fortun- Grandfaste- anleggene ble gitt konsesjon i 1957, først og fremst for å betjene aluminiumsproduksjonen i Årdal.

Den gamle reguleringskonsesjonen ble gitt uten noen krav til minstevannføring i noen av de berørte vassdragene.

Anleggene er beliggende i ett av Norges mest spektakulære fjellområder, og det er et betydelig reiseliv og omfattende nasjonal og internasjonal turisme som årlig besøker kraftanleggenes influensområde. Store deler av det samlede overnattingsmarkedet i Luster kommune, varierende mellom 80 00–115 000 årlig, har dette friluftsområdet som mål.

Reguleringene påvirker naturmangfoldet – særlig fisk, utøvelse av friluftsliv og fiske, reiseliv, næringsmuligheter og andre allmenne interesser. På den annen side har kommunen også inntekter fra kraftproduksjonen som vertskommune. Disse inntektene er dels begrunnet ut fra kompensasjonshensyn (skader på naturmiljø og landskapsverdier, redusert grunnlag for næringsutøvelse) og dels at berørte lokalsamfunn skal ha en andel av de verdier som de lokale naturressursene gir opphav til. Den kraften som produseres i Luster kommune benyttes i hovedsak i aluminiumsverket i Årdal og dekker ikke lokal kraftforsyning.

De områdene innenfor Luster kommune som er sterkest påvirket av reguleringene er høyfjellsområder som også er viktige friluftsområder, samt Fortunsdalen der hovedkraftverket Skagen er plassert. Her er det også store sentralnettslinjer for overføring av kraft til bl.a. Årdal. I forbindelse med de omsøkte utbyggingsprosjektene Illvatn og Øyane har kommunen krevd at disse skal samordnes med fornyelsen av Fortun-Grandfaste, slik praksis er i både fornyelses- og revisjonssaker. Kommunen krever fortsatt at det gjøres en slik samordning, og dette er utdypet nærmere nedenfor.

Det er særlig i bygda Fortun og i Fortunsdalen at reguleringene har størst negative konsekvenser for kommunens innbyggere, i tillegg i høyfjellsområdene rundt Turtagrø. Kommunen stiller seg derfor i all hovedsak bak de krav om tiltak og utredninger som er fremmet i Grunneierlagets høringsuttalelse.

Vannkraftproduksjonen i Fortun-Grandfaste anleggene er av stor samfunnsmessig betydning og av nasjonal verdi. For Luster kommune gir utbyggingen viktige kommunale inntekter, for Årdal kommune har utbyggingen i 60 år gitt viktige arbeidsplasser, og ÅSV AS og Hydro er i samme periode tilført store verdier. Denne samlede verdiskapingen kan føres tilbake til de investeringer som ble gjort på slutten av 1950-tallet, dels av økonomisk kapital og dels av naturkapital. Det er Luster kommune som i sin tid avsto sine verdifulle naturressurser til storsamfunnets beste.

Med bakgrunn i den verdiskapingen kraftanleggene står for, vil Luster kommune ikke motsette seg at Hydro Energi AS gis fornyet konsesjon. En slik konsesjon vil imidlertid videreføre de naturinngrep med tørrlegging av elver, store landskapsendringer og andre negative virkninger som utbyggingen fører med seg. For Luster kommune vil et rimelig vederlag for dette samfunnsbidraget være et næringsfond på lik linje med det som har vært gitt i tidligere sammenlignbare fornyelsessaker. Dette vil bli begrunnet nærmere nedenfor.

Kommunens høringsinnspill til Øyane kraftverk og ny omsøkt løsning der, fremgår av punkt 7 nedenfor, men må leses i lys av de innspill som gis i fornyelsessaken for Fortun-Grandfaste. Illvatn pumpekraftverk vil også påvirke reguleringsområdet og vannføringen i Fortunselva, men innstillingen der er allerede avgitt. Kommunen mener at også Illvatn må ses i sammenheng med fornyelse av reguleringskonsesjonene for Fortun-Grandfaste.

2. Historikk

Da den første reguleringskonsesjonen ble gitt til Årdal og Sunndal Verk AS (ÅSV AS) 25. januar 1957, var forutsetningen at reguleringstillatelsen skulle gjelde i 60 år, jf. konsesjonens vilkår 18. Synet på natur- og miljøverdier var et helt annet da konsesjonen i sin tid ble gitt, og formålet med Fortun-utbyggingen var å skaffe elektrisk kraft til aluminiumsverket i Årdal. Arbeidet med å bygge kraftverket og reguleringsanleggene startet endog før konsesjonen ble meddelt, og utredninger av eksisterende forhold i vassdragene før reguleringen er dermed svært begrenset. Miljøskadene reguleringen ville forårsake kom følgelig i bakgrunnen.

Ved de første konsesjonssøknadene for utbygging av Illvatn og Øyane i 2010 fremholdt kommunen at det burde foretas en samordning av konsesjonsprosessene i Fortun-Grandfaste. Kommunen fastholder dette synet, og beklager at Hydro Energi AS ikke har foretatt slik samordning. Slik søknaden om fornyelse av konsesjonen er utformet i dag er det ikke mulig å vurdere de samlede konsekvenser av de to utbyggingene og en videreføring av eksisterende reguleringer og overføringer i Fortun-Grandfaste. Som et eksempel vises det til at fagrapporten om fisk fra 2016, som er et vedlegg til fornyelsessøknaden, ikke vurderer hvordan Øyane og Illvatn vil påvirke dagens forhold i Fortunselva og sidevassdrag. Søknaden som sådan utelater også disse prosjektene selv om de i stor grad påvirker de samme vannforekomstene. Kommunen vil kreve at de samlede effekter av prosjektene utredes grundig i tråd med prinsippet om best mulig kunnskapsgrunnlag, naturmangfoldloven § 8, og prinsippet om samlet belastning, naturmangfoldloven § 10. Dette er også i tråd med praksis i både fornyelses- og revisjonssaker.

På bakgrunn av at søknaden til dels er mangelfull og at høringsfristen har vært kort for å gjennomgå et så vidt omfattende materiale som det foreliggende, tar kommunen forbehold om å komme med utdypende innspill senere i prosessen. Luster kommune legger til grunn at NVEs konsesjonsside for fornyelsessaken jevnlig oppdateres med innkomne høringsinnspill, brev og

andre relevante dokumenter i saken, og at kommunen involveres i planlegging av befaringen i samråd med de allmenne interesser kommunen ivaretar i saken.

Kommunens høringsinnspill til Øyane kraftverk og ny omsøkt løsning der, fremgår av punkt 7 nedenfor, men må leses i lys av de innspill som gis i fornyelsessaken.

3. Overordnede synspunkter på Hydro Energis AS' søknad om fornyelse av 10. april 2017

3.1 Forholdet mellom fornyelse og revisjon av reguleringskonsesjoner

Det fremgår av Hydros søknad om fornyelse at selskapet i samråd med NVE til dels vil følge retningslinjene for revisjonssaker, søknaden side 10. Fra kommunes side er det viktig å understreke at en fornyelse av en utløpt reguleringskonsesjon er noe annet enn revisjon av en reguleringskonsesjon som forutsetningsvis er gitt uten tidsbegrensning. Ved en fornyelse er utgangspunktet at vilkårene som ble gitt i de aktuelle reguleringskonsesjonene skulle virke i 60 år. Saksbehandlingen og vilkårene tar dermed ikke nødvendigvis høyde for at vilkårene skulle virke utover 25. januar 2017. I tillegg gir en fornyelse en videre adgang til å vurdere alle vilkår i konsesjonen på nytt, jf. at vurderingen av om konsesjonene skal videreføres må foretas etter vassdragsreguleringsloven § 5 og den vurderingsnormen som fremgår der:

*«Konsesjon etter denne lov kan bare gis hvis fordelene ved tiltaket overstiger de skader og ulemper for allmenne eller private interesser som blir berørt av tiltaket. Det skal også tas hensyn til andre skade- og nyttevirksomheter av samfunnsmessig betydning.
(...)»*

I Hydros søknad om fornyelse fremgår det flere steder at selskapet mener fornyelsessaken skal behandles separat fra de to omsøkte prosjektene Øyane (elvekraftverk) og Illvatn (pumpekraftverk), se bl.a. side 14 i søknaden. Kommunen er som nevnt sterkt uenig i dette. Det følger også av revisjonsveilederen fra mai 2012 at aktuelle opprustning- og utvidelsesprosjekter må ses i sammenheng med revisjonssaken. Det er dermed et minstekrav at det må skje en samordnet behandling i en sak om fornyelse av utløpte reguleringskonsesjoner.

Multiconsult har i sin rapport av 11. november 2016 om landskap, friluftsliv og naturmangfold blant annet uttalt på s. 114:

«Siden det foreligger planer om bygging av nye kraftverk i flere av disse vassdragene, er det viktig å presisere at myndighetene må sørge for at en eventuell minstevannføring fra bekkeinntakene i øvre del blir sluppet forbi kraftverkene nedstrøms dersom de blir bygget. Dette fordi hensikten med minstevannføringen er å bedre vassdragsmiljøet på de regulerte elvestrekningen, og ikke å øke produksjonen i planlagte kraftverk nedstrøms.»

Kommunen slutter seg til dette.

Ved fornyelse av en konsesjon skal også kraftgrunnlaget beregnes på nytt. Kraftgrunnlaget er sentralt for beregning både av konsesjonskraftmengden som tildeles kommunen og konsesjonsavgiftene som kommunen får. Det er kommunens syn at antallet naturhestekrefter som innvinnes ved reguleringen må baseres på oppdatert tilsigsserie. Dagens tilsigsserie gjelder for perioden 1961 – 1990, og fanger dermed ikke opp eventuelt økt kraftgrunnlag i reguleringene. Etter det opplyste vil NVE snarlig etter 2020 oppdatere tilsigsserien slik at den dekker årene fra 1991 – 2020. Kommunen forutsetter at kraftgrunnlaget beregnes i henhold til ny tilsigsserie dersom den er tilgjengelig innen endelig konsesjon vedtas, ev. bør det tas inn som en forutsetning at kraftgrunnlaget kan oppdateres selv om konsesjonen gis før ny tilsigsserie er klar. Kommunen mener dette er naturlig ettersom konsesjonen innenfor dagens rettslige regime vil bli gjort evigvarende fra 2057.

3.2 Forholdet mellom fornyelsessaken og Øyane- og Illvatn-prosjektene

Dersom de omsøkte prosjektene blir ferdigbehandlet før fornyelsessaken, risikeres det at de nye prosjektene binder opp vann som ellers kunne vært vurdert til miljøforbedrende tiltak eller på andre måter påvirke naturmiljø og andre tema i fornyelsessaken negativt. For eksempel vil vannføringen og temperaturforhold i vannet i Fortunselva endres på anadrom strekning. Prinsippet om samlet belastning, jf. nmfl. § 10, innebærer at økosystemet *«skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for»* (uthevet her). Prinsippet skal følges i saksbehandlingen av fornyelsessaken. Det innebærer en vurdering av de samlede virkningene av å bygge ut prosjektene og fornye reguleringskonsesjonene for Fortun-Grandfaste uavhengig av rekkefølgen på sakene, jf. ordlyden *«den samlede belastning som økosystemet (...) vil bli utsatt for»*.

Hydro bør ikke høres med at Øyane og Illvatn skal behandles separat når disse prosjektene påvirker det samme nedbørfeltet og reguleringsområdet som reguleringene av Fortun-Grandfaste. Det må da gjennomføres en totalvurdering der prosjektene og fornyelsen vurderes samlet. Så langt kommunen kan se er ikke en slik forutsetning lagt til grunn verken i Øyane og Illvatn eller i søknaden om fornyelse med tilhørende fagutredninger. Den samlede virkningen av prosjektene og fornyelsessaken er følgelig ikke vurdert for de temaene som Hydro har fått utredet som en del av søknaden om fornyelse. Luster kommune viser til at kommunestyret gjentatte ganger har krevd en slik samordning når Øyane og Illvatn-prosjektene har vært til behandling i kommunestyret. *Luster kommune ber om at konsesjonsmyndighetene snarest avklarer hvilke forutsetninger som skal ligge til grunn for behandlingen av de tre konsesjonssøknadene. Uten slik avklaring er det ikke mulig å ta endelig stilling til fornyelsessaken, først og fremst fordi det ikke er avklart hvilken vannføring konsesjonsbehandlingen skal legge til grunn.*

4. Kommentarer til de enkelte tema i Hydros fornyelsessøknad

4.1 Innledning

Innledningsvis vil kommunen påpeke at søknaden er mangelfull fordi den ikke beskriver de to omsøkte prosjektene i sammenheng med fornyelsessaken. Videre er søknaden også mangelfull når det gjelder vurdering av kost og nytte for tiltak som er foreslått i fagutredningene. Det er derfor vanskelig å ha en formening om aktuelle minstevannføringsslipp og restriksjoner i effektkjøringen i Skagen. Kommunen vil særlig understreke at de hydrologiske forhold er mangelfullt beskrevet. Kommunen forventer at NVE vil ta til følge krav om ytterligere utredninger og at disse publiseres og blir gjenstand for høring hos berørte parter.

4.2 Fisk og fiske

4.2.1 Betydningen av vannføringsendringer for fisk

Vannføringsendringer og andre hydrologiske forhold har i Fortun-Grandfaste-reguleringen hovedsakelig betydning for fisk og fiske, men også landskap og reiseliv, se om dette i punkt 4.3 nedenfor. Økt minstevannføring og redusert effektkjøring er krav om restriksjoner som derfor knyttes opp mot forholdene for fisk. Ovenfor utløpet fra Skagen er det i hovedsak krav om økt minstevannføring som er avgjørende for produksjon av fisk. Nedenfor utløpet fra Skagen er det krav om restriksjoner i effektkjøring, særlig rask senkning av vannstanden, som vil være avgjørende.

Kommunen krever at det inntas vilkår om vedlikehold av elveløpet.

Fordi flommene i vassdraget er redusert sammenlignet med naturtilstanden, oppnår man ikke den samme opprensingen av elveløpet som tidligere. Elveløpet må også sikres slik at utgraving av elveleiet og eventuell flom forhindres. Kommunen forutsetter at dette følges opp som en del av

fornyelsen og at det også tas inn vilkår i konsesjonen som pålegger konsesjonær å følge opp dette for fremtiden.

Flere av høringsinnspillene som er sendt inn påpeker at fisk og fiske var dårlig utredet da utbyggingen startet, og at det senere er forsøkt å skape et inntrykk av forholdene for fisk snarere er forbedret enn forverret gjennom reguleringen.

4.2.2 Forholdene for fisk oppstrøms kraftverksutløpet og krav om utredninger og tiltak

Hydro har fått utarbeidet en fiskerapport fra Rådgivende Biologer, datert 8. november 2016. En vesentlig begrensning ved denne rapporten er at elva Grandfasta, med tilløp fra den overførte Stølsdøla, ikke er beskrevet. Vandringshinderet for anadrom fisk i Fortunselva er ved Øyane om lag 800 meter ovenfor planlagt utløp. Det er kjent at det tidligere var oppgang av laks i Grandfasta, som løper sammen med Fortunselva nedenfor planlagt utløp fra Øyane, se bl.a. høringsinnspill fra Luster Jakt- og fiskelag. Kommunen mener derfor at det må utredes å slippe minstevannføring på elvestrekningen i Grandfasta. Vannføringen kan slippes forbi inntak i Smådøla eller forbi dammen i Skålavatn. Ettersom det ikke er utredet kost/nytte av et slikt tiltak, bør det gjøres en utredning av om vannslipp ned i Grandfasta kan gi større nytte for fisk enn det som er vurdert i rapporten fra Rådgivende Biologer. Dette må også ses i lys av at deler av anadrom strekning vil bli redusert i forbindelse med en utbygging av Øyane. I Øyane er det i søknaden forutsatt alminnelig lavvannføring forbi inntaket, men **alminnelig lavvannføring blir i denne sammenheng et misvisende uttrykk for vannføringen fordi alminnelig lavvannføring er beregnet ut fra en allerede betydelig redusert naturlig vannføring.**

Kommunen slutter seg ellers til innspillet fra Luster Jakt- og Fiskelag om at Grandfasta må vurderes av både hydrolog og biolog, se jakt- og fiskelagets innspill på side 3. Kommunen slutter seg videre til det som er skrevet i uttalelsen om at temperaturforholdene er mangelfullt utredet.

I rapporten fra Rådgivende Biologer fremgår det at *vekstområdene* for laks er betydelig bedre ovenfor enn nedenfor utløpet, se side 41. En begrensende faktor for produksjon er lav vintervannføring og det heter i rapporten at det er sannsynlig med betydelig dødelighet for alle størrelsesgrupper av ungfisk på grunn av tørking/frysing i vintre med svært lav vannføring. På side 55 i rapporten foreslås det en minstevannføring på 0,5 m³/sek for å sikre overlevelse av egg og ungfisk i øvre del av Fortunselva. Kommunen slutter seg til at det må sikres en minstevannføring på strekningen.

En utredning av minstevannføring på strekningen må etter kommunens syn se både på mulighetene for oppvekst- og leveområder i Fortunselva og Grandfasta, samt vurdere effekten av de nye omsøkte prosjektene. Videre må det også tas med i vurderingen at slipp av minstevannføring i øvre deler av Fortunselva vil ha positive effekter også for landskap, reiseliv og naturmangfold, se mer om dette i punkt 4.3 nedenfor.

4.2.3 Forholdene for fisk nedstrøms kraftverksutløpet

Kommunen understreker at minstevannføringen på 3,75 m³/sek som er pålagt gjennom skjønn, er viktig å opprettholde også ved en fornyelse av konsesjonen. Kommunen har likevel det syn at det bør utredes hva som er optimal minstevannføring på strekningen og at en slik utredning også må se nærmere på restriksjoner i effektkjøring av kraftverket.

Krav om minstevannføring må videre tas inn i manøvreringsreglementet for konsesjonen, slik at det blir tilgjengeliggjort og også blir gjenstand for kontroll fra vassdragsmyndighetene.

På samme måte som for forholdene oppstrøms kraftverket, er det en mangel ved utredningen fra Rådgivende Biologer at mulige effekter av Øyane og Illvatn ikke er beskrevet. Forutsetningen for de nye prosjektene er en økt kraftproduksjon. Når det gjelder Illvatn vil det bli overført mer vann til

Skagen i sommersesongen ved opp-pumpingen fra Illvatn pumpe. Vannføringen over Fivlemyr vil bli redusert grunnet opp-pumping.

Kommunen krever at Hydro utreder hvordan dette vil påvirke kjøremønsteret i Skagen etter utbyggingen.

Det er dokumentert i fiskerapporten at Skagen kjøres som et effektkraftverk med utallige episoder med store vannføringsendringer over døgnet. Det er ingen grunn til å tro at dette mønsteret vil endre seg – snarer tvert imot – gitt antatt økt markedsverdi av å produsere på effekttopper når prisen er høy. Det er i rapporten videre anbefalt at det settes restriksjoner i senkningen av vannstanden fordi rask senkning av vannstanden kan få svært negative utslag for fisk. Kommunen slutter seg til dette kravet, slik at det inntas restriksjoner i manøvreringsreglementet for Skagen kraftverk.

Det er ikke installert omløpsventil i Skagen, og det kan få fatale konsekvenser ved en stans i kraftverket. Ved planlagt utfall kan vannføringen muligens sikres ved påslipp av vann fra andre strekninger i reguleringen, men ved et uventet utfall kan det føre til utdradering av hele årsklasser av fisk som måtte befinne seg på nedstrømsstrekningen. Prinsippet om miljøforsvarlige driftsteknikker følger av § 12 i naturmangfoldloven, og kommunen mener det må komme til anvendelse på en slik måte at det stilles krav til omløpsventil i Skagen kraftverk. I alle tilfelle må det utredes å installere omløpsventil i tråd med prinsippet i § 12.

Kommunen krever at det installeres omløpsventil for å sikre nødvendig vannføring også ved utfall.

4.2.4 Fiskefond

I den opprinnelige konsesjonen er det gitt et fond kr 100 000. På bakgrunn av de utfordringer som er beskrevet ovenfor mener kommunen at det må avsettes midler årlig til et fond for opphjør av fiske.

4.3 Landskap og friluftsliv

Hydro har innhentet en egen fagrappert om landskap, friluftsliv, reiseliv og naturmangfold, Multiconsult 11. november 2016. I rapportens sammendrag, side 2, heter det:

«Eksisterende konsesjon omfatter områder med gjennomgående høy verdi. Et par av de lavereliggende dalene, der høyspentmaster gjør seg gjeldende i landskapsbildet og drar totalinntrykket ned, er vurdert å ha middels verdi. I overgangene opp mot høyyfjellet blir gjerne landskapsbildet mer sammensatt og verdien stiger. I høyyfjellet opplever man spektakulært utsyn mot storslåtte tinder, der det storskala, sammensatte landskapet har stor tåleevne for inngrep og verdien av landskapsbildet er stort.»

Kommunen mener den siste setningen i det siterte virker selvmotsigende; et landskap med gjennomgående høy verdi vil ofte være sårbart for inngrep. I rapporten fremstår det som at den høyeste kvaliteten ved landskapet er fjellformasjonene og at inngrep i det øvrige landskapet derfor kan tåles. Kommunen påpeker at de fraførte elvestrekningene, særlig i Turtagrø-området, som i rapporten gis status som et friluftsområde av nasjonal og til dels internasjonal verdi, gir landskapet et tørt og karrig preg. De tørre, steinete elveleiene kan observeres på lang avstand, og forsvinner ikke selv om rapportens forfattere mener at blikket gjennomgående dras mot tindene, se bl.a. sidene 34–37 i rapporten.

Reguleringsområdene benyttes i stor grad til friluftsliv, herunder fotturisme og jakt og fiske. I Multiconsult-rapporten på side 5 er det gitt en vurdering av minstevannføring av hensyn til landskap og friluftsliv på ulike elvestrekninger. For Fortunselva fremgår det at minstevannføring i øvre deler vil ha middels til stor positiv effekt for landskapet, særlig fordi man på denne strekningen kommer tett på selve elveløpet. Videre vil konsekvensen for friluftsliv/reiseliv være middels positiv, samt at det vil være liten til middels positiv konsekvens for naturmangfold. Disse

positive konsekvensene sammenholdt med positive virkninger for fisk, trekker sterkt i retning av positiv kost nytte for slipp av minstevannføring i øvre deler av Fortunselva.

I oversikten fremgår det også at det vil være særlig positive konsekvenser ved slipp av minstevannføring i Helgedalselvi og Berdalselvi. Dette er nærmere omtalt på side 33 flg.

Kommunen mener det bør utredes minstevannføring fra bekkeinntak ved Helgedalsbotn, ev. fra inntaket i Skarsdølelva for å bedre landskapsbildet og styrke området i frilufts- og reiselivssammenheng.

Det er naturligvis viktig at tiltaket har positiv kost/nytte og det bør derfor vurderes sammen med terskelbygging for å gi best mulig effekt av et eventuelt vannslipp. I tillegg må det tas høyde for at minstevannføringen kun vil være aktuell i perioder om sommeren, og når resttilsaget er begrenset nedenfor inntakene.

5. Næringsfond

Ordningen med næringsfond ble formalisert i lovverket i 1969. Det er ikke gitt næringsfond til Luster kommune i forbindelse med reguleringene i Fortun-Grandfasta. I vassdragsreguleringsloven § 17, slik den lyder fra 1. januar 2018, heter det:

«I konsesjonen kan det settes vilkår om at konsesjonæren yter tilskudd til et fond, enten ved betaling av et passende engangsbetrag eller ved årlige utbetalinger, som skal fremme

a) reindriften i distriktet

b) fisk, vilt og friluftsliv mv. i kommunen eller kommunene

c) næring i kommunen eller kommunene

d) særskilte formål, når dette i det enkelte tilfelle finnes påkrevd av allmenne hensyn eller for å ivareta private interesser som blir skadelidende.

(...).»

I andre fornyelsessaker er det gitt til dels betydelige næringsfond til kommuner, som eksempel kan det vises til fornyelse av konsesjon for Arendalsvassdraget og fornyelse av reguleringskonsesjon for Numedalslågen. Fra sistnevnte sak vil kommunen trekke frem følgende uttalelse fra Olje- og energidepartementet i St.prp. nr. 37 (2000 – 2001) Numedals-Laugens Brugseierforening. Ny konsesjon for fortsatt regulering av Numedalslågen, på side 120:

*«Olje- og energidepartementet er enig i at de berørte kommuner har fått forholdsvis lite igjen for de naturressursene de har stilt til disposisjon for kraftproduksjonen i forhold til hva som er vanlig ved konsesjoner i dag. I tråd med hva som er gjort i andre saker hvor det er gitt ny konsesjon for eldre reguleringer, vil departementet tilrå at det fastsettes et næringsfond. **Størrelsen på næringsfondet må fastsettes etter skjønn basert på de konkrete forholdene i saken.** Relevante momenter er foruten det at kommunene bør få en andel av verdiskapningen, blant annet kraftproduksjonens størrelse, reguleringens virkninger på næringsgrunnlaget i de berørte kommuner og hvilke andre vilkår som fastsettes i konsesjonen. Det må også ses på hvor store næringsfond som er utbetalt i andre saker.*

*Olje- og energidepartementet støtter NVEs vurdering når det gjelder størrelsen på næringsfondet. Selv om en direkte sammenligning med andre konsesjoner basert på kraftgrunnlag skulle tilsi et lavere næringsfond, er dette bare ett av flere momenter som må tillegges betydning. **Selv om reguleringene her ligger i et høyfjellsområde, er de omfattende med store inngrep til skade for bosetting, friluftsliv og turisme.** (...). Olje- og energidepartementet tilrår i likhet med NVE at det pålegges et samlet næringsfond på 45 mill kr.» (Uthevet her.)*

Tilsvarende begrunnelser er benyttet i andre fornyelsessaker, og det vises til St.prp. nr. 64 (1991-1992) om nye reguleringskonsesjoner i Arendalsvassdraget, hvor departementet på s. 168 uttaler:

«Det er en vid ramme for myndighetene til å fastsette næringsfond (...) Departementet vil ved fastsettelsen av størrelsen på fondene også ta i betraktning de restriksjoner som vil bli pålagt ved manøvreringen av magasinene (...) Det må foretas en helhetsvurdering ut fra de totale byrder regulanten pålegges veiet mot den verdiskapningen som finner sted og de skader og ulemper reguleringen medfører. Innebygget i denne avveiningen ligger også det hensyn at magasin kommunene skal ha en kompensasjon som står i rimelig forhold til den verdiskapningen reguleringen medfører.»

Ved fastsettelsen av næringsfondets størrelse må konsesjonsmyndighetene se hen til forvaltningspraksis, både når det gjelder begrunnelsene for næringsfond og forholdet mellom størrelsen på de tidligere reguleringer og de fond som er gitt. Luster kommune vil i den forbindelse fremheve at Fortun- Grandfaste- reguleringen gir grunnlag for en betydelig kraftproduksjon, som har tilført samfunnet og regulanten store verdier i konsesjonsperioden på 60 år. Baksiden av denne medaljen er de naturinngrep som reguleringene har nødvendiggjort, og som ved en fornyet konsesjon i hovedsak vil bli videreført. Kommunen viser i den forbindelse til fagrapporten fra Multiconsult av 11. november 2016, som gir en grundig dokumentasjon både verbalt og bildemessig av de foretatte naturinngrep.

I vurderingen av næringsfondets størrelse hører det med at kraftanleggene og de medfølgende naturinngrepene er beliggende i randsonen til Norges kanskje viktigste nasjonalparkrike, med Breheimen og Jotunheimen nasjonalparker som nærmeste naboer. I tillegg er disse områdene også leveområder for villreinstammer. Villreinen er en internasjonal ansvarsart for Norge, og det er nylig foreslått å lage en kvalitetsnorm for villrein, i likhet med villaksen. De negative virkninger av reguleringene, så som tørrlagte elver, er synlige fra noen av de mest populære utfartsstedene, som Turtagrø. Med denne beliggenheten og med de naturinngrep som følger med kraftanleggene er det etter kommunens syn ganske åpenbart at det i dag ikke ville bli gitt konsesjon for den utbyggingen det nå søkes om en fornyet konsesjon for, dersom reguleringene ikke allerede hadde funnet sted.

Det er både fra grunneierhold og i fagrapportene som følger med konsesjonssøknaden foreslått nye krav til minstevannføring på de mest utsatte stedene og der minstevannføringskravet ikke vil gripe nevneverdig inn i kraftproduksjonen. Uansett om samtlige fremsatte krav om minstevannføring skulle bli imøtekommet, vil kommunen fremholde at kraftanleggene i en fornyet konsesjonsperiode fortsatt vil etterlate tunge naturinngrep i et spesielt verdifullt naturområde. Det er ikke bare spesielt verdifulle naturområder som er og vil bli berørt av kraftanleggene. Luster kommune vil påpeke at særlig i Fortunsdalen er det forholdsvis betydelig bosetting, og med en direkte sameksistens med store kraftinstallasjoner knyttet til Fortun-Grandfaste-reguleringen. Hensett til tidligere forvaltningspraksis, og kanskje særlig fornyelsene av reguleringskonsesjonene i Arendalsvassdraget og Numedalslågen, er det Luster kommunes syn at et næringsfond til kommunen, som en beskeden andel av den verdiskapningen som vil finne sted i neste konsesjonsperiode, ikke bør settes lavere enn 50 millioner kroner.

Ved fastsettelsen av næringsfondets størrelse viser kommunen til den betydelige verdiskapningen som vil finne sted, basert på utnyttelsen av verdifulle naturressurser i hovedsak beliggende i Luster kommune. I vurderingen av næringsfondets størrelse må tas i betraktning at siktemålet skal være *«(...) en kompensasjon som står i rimelig forhold til den verdiskapningen reguleringen medfører»*, jf. departementets uttalelse i proposisjonen i fornyelsessaken for Arendalsvassdraget. Da reguleringskonsesjon av 1942 for Møsvatn i Tinn og Vinje kommuner ble fornyet i 2015, uttalte departementet at næringsfondet også bør reflektere den verdiskapningen kraftproduksjonen vil bidra til fremover. Etter kommunens syn må det legges til grunn at verdien av produksjonen vil øke, bl.a. som følge av økt effektkjøring av Skagen. Kommunen legger videre til grunn at den økte

reguleringen i Illvatn tas med i kraftgrunnlaget for å beregne et utgangspunkt for størrelsen på kommunens næringsfond. Den årlige avkastningen av et næringsfond på 50 millioner kroner, tilsvarende 1 million kroner ved en rente på 2 %, vil være en ytterst beskjedne andel av den verdiskapningen reguleringene i Fortun-Grandfaste vil utgjøre.

6. Vertskommuneinntekter

Som nevnt innledningsvis mottar Luster kommune inntekter fra vannkraftproduksjonen og reguleringene som vertskommune. Kommunen vil vise til at disse inntektene er markant redusert de senere årene. Det gjelder særlig eiendomsskatteinntektene, som bare i løpet av de to siste årene har falt med om lag 20 %. Ytterligere reduksjoner er ventet i de nærmeste årene. Fortun-Grandfaste- anleggene gir opphav til betydelige konsesjonskraftmengder, men med de begrensninger som gjelder for kommunens rettigheter til forbruket til alminnelig forsyning, tilkommer det alt vesentlige av konsesjonskraftinntektene fylkeskommunen og ikke Luster kommune.

Kommunen mottar også inntekter i form av naturressursskatt. Det er et faktum at mer enn 50 % av inntektene fra naturressursskatten bortfaller for Luster kommune, fordi slike inntekter tas med i beregningsgrunnlaget for de statlige overføringer. Naturressursskatten kommer følgelig hele kommunesektoren til gode i større grad enn Luster kommune.

Kommunen ber om at det som ovenfor er nevnt, tas i betraktning ved fastsettelsen av næringsfondets størrelse. Skjønnspålegg og eksisterende vilkår må følges opp. Gjennom skjønn er Hydro pålagt en rekke tiltak, som å sikre tilstrekkelig vann til husdyr, gjerdeplikt mv. Regulerte elvestrekninger er flere steder forutsatt å fungere som sjølgjerde, men med redusert vannføring er det flere steder denne funksjonen ikke lenger opprettholdes. Det er opplysninger om at flere av de pålegg som er gitt ikke er fulgt opp eller følges opp slik som forutsatt. Fornyelse av konsesjoner gjelder i hovedsak forhold mellom konsesjonær og allmenne interesser, men kommunens syn er at når det først er åpnet en prosess og en dialog opp mot Hydro, er det en anledning til å følge opp også disse forhold.

7. Øyane kraftverk – ny omsøkt løsning

Innspill til konsesjonssøknaden for Øyane kraftverk er til dels beskrevet i punktene ovenfor, og hovedinnvendingen er den manglende utredningen av sumvirkningene av de to omsøkte prosjektene og fornyelsessaken, særlig for fisk i Fortunselva. Kommunen krever at det i en eventuell konsesjon fra departementet, tas inn forutsetninger om at miljøhensyn og mulig minstevannføring i fornyelsessaken skal ha forrang for produksjonsvann til både Øyane og Illvatn. Det vises til at konsesjonene for reguleringer og overføringer i Fortun-Grandfaste allerede er utløpt, og følgelig skulle eventuell ny konsesjon allerede hatt virkning. At nye prosjekter nå potensielt binder opp vann og forringer mulighetene for miljøforbedringer, er derfor uakseptabelt sett fra kommunens side.

Det legges til grunn at Øyane også får installert omløpsventil i tilfelle det skulle skje utfall i kraftverket. Kommunen viser til at dette er praksis i NVE der det gis konsesjon til kraftverk oppstrøms en strekning som er verdifull for fisk.

8. Avsluttende bemerkninger

Kommunen ber om at NVEs nettside for fornyelsessaken oppdateres med alle relevante dokumenter. Videre bes det om at NVE snarlig avklarer hvordan fornyelsessaken skal samordnes med Illvatn- og Øyane-prosjektene i tråd med naturmangfoldlovens § 10, prinsippet om samlet belastning.

Dato: 17.01.18

Jarle Skartun
rådmann

Steinulf Skjerdal
Landbrukssjef

Særutskrift skal sendast:
m/kopi til: